

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 5, 2013

[Назад](#)

[Головна](#)

УДК 636.22/.28

Т. В. Мазана,
ст. викладач, Дніпропетровський державний аграрний університет
В. П. Ткаченко,
к. е. н., доцент, Дніпропетровський державний аграрний університет

СТАН РОЗВИТКУ ТА ПРОБЛЕМИ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА

T. V. Mazana,
senior teacher Dnipropetrovsk State Agrarian University
V. P. Tkachenko,
PhD, as. Professor Dnipropetrovsk State Agrarian University

LEVEL OF DEVELOPMENT AND ACTUAL ISSUES OF MILK CATTLE-BREEDING

Розглянуто стан та проблеми розвитку молочного скотарства в сучасних умовах. Визначено основні фактори впливу на економічну ефективність галузі.

Consisting and problems of development of the suckling cattle breeding is considered of modern terms. Certainly basic factors of influence on economic efficiency of industry. Actual issues of development of milk cattle-breeding are considered. Main factors of economic efficiency are determined.

Ключові слова: *молочне скотарство, виробництво, споживання, поголів'я, продуктивність, виробничі ресурси.*

Keywords: *milk, cattle-breeding, production, consumption, livestock, productivity, production resources.*

ВСТУП

В Україні історично і традиційно склалося так, що при всіх змінах державного устрою і форм господарювання на селі, молочне скотарство незмінно продовжує залишатися ведучою галуззю тваринництва. Але в силу того, що ця галузь є складною, вона продовжує бути трудо- і капіталомісткою. Тому економічний успіх можливий лише при комплексному використанні біологічних, технологічних, технічних, організаційних та інших факторів.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

В силу заходів по підвищенню економічної ефективності галузі молочного скотарства важливе значення має низька трудомістка і раціональна ресурсозберігаюча технологія. Вони дуже важливі в умовах обмеженості і дорожчечі енергетичних джерел. Матеріальні, трудові, енергетичні і інші ресурси, виражені в грошових витратах направлені на максимальне отримання якісного і доступного для масового споживача продукту, який продукує молочна корова.

РЕЗУЛЬТАТИ

За рядом суб'єктивних і об'єктивних причин збереженню ресурсів як в цілому по тваринництву, так і по молочному скотарству, в попередні роки приділялось недостатньо уваги. Більше стосувалось затрат кормів, менше праці, а що стосується економного використання енергетичних, технічних та інших матеріальних ресурсів і послуг, то до них зверталися дуже рідко. А між іншим в скотарстві на їх долю приходить майже половина всіх грошових витрат. В сучасних умовах успішна виробнича діяльність є основою стабільного розвитку галузі скотарства та продовольчої безпеки країни.

В умовах сьогодення виробництво молока, молочних продуктів та їх споживання населенням не можна визначити цілком задовільним. Разом з тим молоко є одним з основних продуктів харчування, повністю засвоюється організмом, а спожитий кілограм його за калорійністю пріврівнюється до 400 г яловичини. Виробництво, рекомендовані норми і фактичне споживання молочних продуктів на душу населення наведені в таблиці 1.

Таблиця 1.
Динаміка виробництва і споживання молока на одну особу в Україні, кг

Показник	2000	2005	2010	2011	2011 до 2000, %
Виробництво, кг	257	291	245	245	95,3
Споживання, кг	199	226	206	205	103,0
Рекомендована норма споживання	390	390	390	390	-
Рівень забезпечення норми, %	51,0	57,9	52,7	52,6	-

Обсяг виробництва молока на одну особу протягом останніх одинадцяти років зменшився з 257 до 245 кг, або на 4,7%. Це незважаючи на невинне зменшення чисельності населення країни. З урахуванням цієї динаміки досліджуваний показник був би набагато більшим. Споживання на одну особу зросло на 6 кг, або 3%. Хоча така тенденція є позитивною, але рівень споживання не можна вважати задовільним. За рекомендаціями Київського науково-дослідного інституту гігієни харчування споживання молока та молочних продуктів (у перерахунку на молоко) на душу населення доцільно довести до 390 кг. Забезпеченість молоком у 2011 році знаходилась на рівні 52,6% від науково обґрунтованої потреби. Одним з основних причин таких тенденцій можна назвати низьку купівельну спроможність споживачів.

В умовах ринкової економіки визначними факторами, що впливають на ефективність розвитку, є обсяги попиту та пропозиції. Внутрішній попит залежить від рівня купівельної спроможності споживачів і експорту готової продукції. Підвищення попиту стимулює розвиток пропозиції, яка формується під впливом обсягів виробництва, рівня товарності та імпорту з інших країн. У встановленні оптимального співвідношення обсягів попиту і пропозиції виявляється ринкова рівновага, при якій встановлюється такий рівень цін, який задовольняє покупців і виробників молока та молочної продукції.

Надійність формування пропозиції залежить від обсягів виробництва й реалізації продукції на переробку. Обсяг виробництва залежить від поголів'я корів та їх продуктивності. Динаміка цих показників в країні нестабільна. Кількість поголів'я великої рогатої худоби і, в тому числі, молочного стада невинно зменшується (таблиця 2), внаслідок чого знижується валове виробництво молока (таблиця 3).

Таблиця 2.

Динаміка поголів'я великої рогатої худоби, тис. голів

Показники	2000	2005	2010	2011	Відхилення, % 2011 к	
					2000	2005
Господарства усіх категорій%						
ВРХ - всього	9424	6514	4494	4426	47,0	67,9
в т.ч. корів	4958	3635	2631	2582	52,1	71,0
С.-г. підприємства						
ВРХ - всього	5037	2492	1526	1511	30,0	60,6
% до господарств усіх категорій	53,4	38,3	33,9	34,1	- 19,3в.п.	- 4,2в.п.
в т.ч. корів	1851	866	589	584	31,6	67,4
% до господарств усіх категорій	37,3	23,8	22,4	22,6	- 14,7в.п.	- 1,2в.п.
Господарства населення						
ВРХ - всього	4387	4022	2969	2915	66,4	72,5
% до господарств усіх категорій	46,6	61,7	66,0	65,9	+ 19,3в.п.	+ 4,2в.п.
в т.ч. корів	3107	2769	2042	1998	64,3	72,2
% до господарств усіх категорій	62,7	76,2	77,6	77,4	+14,7в.п.	+ 1,2в.п.

За аналітичний період загальна чисельність великої рогатої худоби по господарствах усіх категорій скоротилась на 4998 тис. голів, або на 53,0%, у тому числі корів відповідно на 2376 тис. голів, що складає 47,9%. Найбільше скорочення загального поголів'я корів спостерігається у сільськогосподарських підприємствах. Така ж ситуація відбувається і в господарствах населення, але питома вага поголів'я корів залишається більш стабільною. Це пояснюється тим, що на селі корова є годувальницею і основним джерелом доходу більшості селян. Позитивна тенденція, яка відбувається в господарствах населення, в деякій мірі пом'якшує ситуацію, але кардинально вирішити її не може.

Таблиця 3.

Виробництво молока за категоріями господарств, тис. т

Показники	2000	2005	2010	2011	Відхилення, % 2011 до	
					2000	2005
Господарства усіх категорій	12658	13714	11249	11086	87,6	80,8
С.-г. підприємства	3669	2582	2217	2246	61,2	87,0
%, до господарств усіх категорій	29,0	18,8	19,7	20,3	-8,7	+1,5
Господарства населення	8989	11132	9032	8840	98,3	79,4
%, до господарств усіх категорій	71,0	81,2	80,3	79,7	+8,7	-1,5
Середньорічний надій від 1 корови, кг	1588	2952	3975	4109	258,8	139,2

Протягом 2000-2011 років середньорічний надій від однієї корови зріс на 2521 кг, проте збільшення продуктивності корів на 158,8% і зменшення поголів'я майже наполовину призвело до зниження валового виробництва молока на 12,4%. Тобто, середньорічний темп приросту становив близько 14,4%. Слід зазначити що така тенденція просліджується за всіма категоріями господарств. Проте, в порівнянні з розвинутими країнами світу, де продуктивність корів сягає рівня 8-11 тисяч кілограмів, в Україні цей показник залишається низьким. Тому необхідно докладати всіх зусиль, щоб наблизити вітчизняні позиції до світових.

У зв'язку з цим необхідно приділяти більше уваги формуванню виробничих витрат у галузі на макрорівні, аналізу основних чинників та їх впливу на рівень і структуру, організації й розмірів виробництва. Крім витрат на корми, на собівартість виробництва молока впливають трудомісткість виробництва молока на основі технологічних варіантів утримання корів, доїння та його кратності, типу доїльних апаратів, способу роздавання кормів тощо. Тому важливим чинником підвищення ефективності є удосконалення системи виробництва. Так, за даними В.І. Смоляра та Т.А. Коломієць при застосуванні доїльної установки «Тандем» продуктивність корів зростає на 16,9%, а показник жирності молока – на 4,11%. Витрати зменшуються майже на 12%, в основному завдяки скороченню витрат на оплату праці через підвищення продуктивності. В результаті собівартість виробництва 1ц молока знижується майже на 30%. Тобто, при застосуванні такої технології доїння суттєво підвищується економічна ефективність виробництва молока.

До основних причин нестабільного розвитку галузі відносяться тривалий період окупності вкладених інвестицій, неможливість застосування сучасних технологій виробництва через подрібнення товаровиробників, низьку якість молочної сировини, що реалізується на переробку, застарілі системи організації виробництва і т.д.

Проведений аналіз дає змогу стверджувати про низький рівень концентрації виробництва молока в країні. Середньостатистичний добовий обсяг виробництва молока на фермі у 2011 році становив близько 1663 кг. Такий щоденний обсяг виробництва не завжди цікавий для переробних підприємств, особливо, якщо сільськогосподарське підприємство знаходиться на певній відстані, оскільки зростають транспортно-заготівельні витрати. Тому виробничі потужності переробних підприємств завантажені лише на 25-35%.

Основною метою такої інтеграції має бути поєднання економічних інтересів сільськогосподарських товаровиробників і підприємств переробної галузі. Суть їхніх економічних відносин має полягати в конкретно виражених виробничих та економічних процесах, які здійснюються ними з метою обміну результатами праці й розподілу одержаних результатів. У нас на жаль, ніхто ніколи не досліджував ціноутворення на молочну продукцію на всьому ланцюжку – від товаровиробника до споживача. Наприклад, у США ціноутворення на молочну продукцію прозоре: 47% ціни становить частка виробника, 26% - частка переробника, 7% - ПДВ і 20% торговельна націнка.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що очікувати неймовірних прибутків від галузі в найближчій перспективі нереально. Собівартість виробництва 1ц молока має тенденцію до різкого зростання. І це не викликає сумніву, адже спостерігається ріст цін на всі виробничі ресурси, що використовуються галуззю. Водночас значний ріст цін реалізації продукції останніми роками дав можливість забезпечити рентабельне виробництво молока (таблиця 4).

Таблиця 4.

Основні економічні показники виробництва молока

Показник	2000	2005	2010	2011	2011 %до 2000
Середньорічний надій від 1 корови, кг	1588	2952	3975	4109	258,8
Витрати кормів на 1 ц молока, ц корм. од.	1,63	1,31	1,18	1,16	71,2
у тому числі концкорми	0,2	0,3	0,37	0,37	185
Собівартість 1 ц молока, грн.	57,39	92,08	201,4	233,95	407,6
Ціна реалізації 1 ц молока, грн.	54,2	103,3	293,8	304,2	561,3
Прибуток від реалізації 1 ц молока, грн.	- 3,17	11,26	92,4	70,3	-
Рівень рентабельності, %	- 6,0	12,2	17,9	18,5	+24,5 в.п.

ВИСНОВКИ

У ринкових умовах неефективні види виробництва, до яких у нашій країні належать усі галузі тваринництва, й зокрема молочне скотарство, звужуються до тих пір, поки на ринку не залишаться лише ті виробники, які здатні вижити за жорсткої конкуренції. Перспективи розвитку галузі – це концентрація виробництва.

Література:

1. www.iaa.kiev.ua

Стаття надійшла до редакції 18.05.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"